

Miejsce na identyfikację szkoły

ARKUSZ PRÓBNEJ MATURY Z OPERONEM WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy: 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 34 strony (zadania 1.–30.). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora.
5. Błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **60 punktów**.

Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

Arkusz opracowany przez Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON.
Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.

Część I. Test (48 punktów)

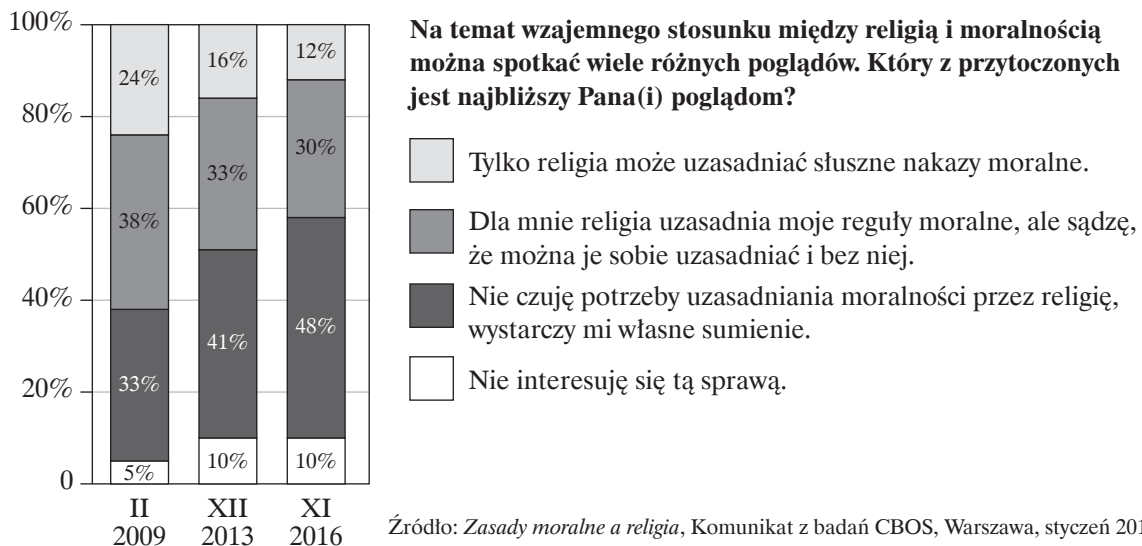
Materiały źródłowe do zadania 1.

O jednym ze zjawisk społecznych

[...] Emil Durkheim (1958–1917), francuski filozof, socjolog i pedagog, nadał mu charakter zjawiska socjologicznego, które rozpatrywał w kontekście przemian kulturowych nowoczesnego społeczeństwa. W ujęciu Durkheima [...] [jest to] stan społeczeństwa, kiedy jednostki na dużą skalę przestają odróżniać zachowania dobre i poprawne społecznie od złych. Oznacza stan dezorientacji i kryzysu moralnego. [...] Dowodził, że [...] ma związek z zanikaniem w nowoczesnym społeczeństwie socjotwórczej i normatywnej roli religii. Religia była dla Durkheima wzorcową instytucją społeczną, czyli ustalonym zespołem społecznych działań i idei. [...] Dlatego tam, gdzie osłabła rola religii, a nie pojawiły się jeszcze nowe „regulatory” życia społecznego, pojawia się chaos wynikający z dezorientacji jednostek.

Źródło: P. Szczukiewicz, *Profilaktyka wobec zjawiska społecznej* [...] [w:] *Nowe wyzwania profilaktyki*, red. Z.B. Gaś, Lublin 2016, s. 14.

Wykres. Zasady moralne a religia

Zadanie 1. (0–2)

1.1. Podaj nazwę zjawiska społecznego opisanego w tekście.

.....

1.2. Rozstrzygnij, czy zmiana poglądów respondentów, którą pokazują wyniki badania opinii publicznej, może spowodować pojawienie się w Polsce zjawiska opisanego w tekście. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do informacji z obu źródeł.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

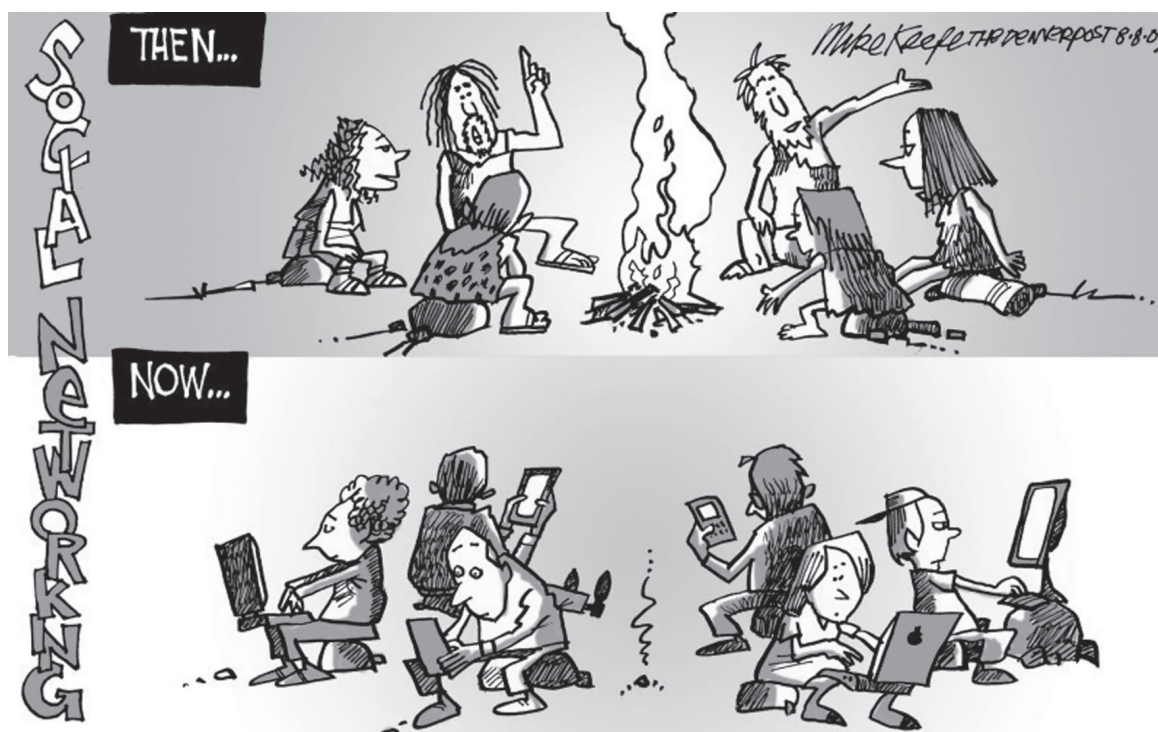
Materiały źródłowe do zadania 2.

O jednym z procesów społecznych

[Jest jednym z] [...] *najważniejszych pojęć nauk społecznych, którego wiele zróżnicowanych perspektyw teoretyczno-metodologicznych odnajdziemy w pracach socjologów, psychologów czy pedagogów. [...] proces [...], „dzięki któremu jednostka wdraża się do sposobu życia swojej grupy i szerszego społeczeństwa przez uczenie się reguł i idei zawartych w kulturze”, tworzy i rozwija osobowość oraz staje się „podmiotem zdolnym do społecznego działania”. To proces składający się z dwóch etapów i (jednocześnie) dwóch płaszczyzn. [...] Pomyślna [...] jest gwarantem stabilności i trwania całych społeczeństw oraz jego podsystemów. Natomiast gdy [...] zawodzi, jest nieskuteczna lub niepełna, w sukurs przychodzą jej równoległe i stale obecne w naszym życiu oddziaływania systemu kontroli społecznej.*

Źródło: W. Wrzesień, *Współczesne oblicza anomii*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, R. LXXIX, z. 4, 2017, s. 286–287.

Społeczeństwo sieciowe – kiedyś i dzisiaj

Źródło: <https://www.editorialcartoonists.com/cartoonists/keefem/cartoons/2009-64/keefem20090808/> [dostęp: 1 lipca 2021 r.].

Zadanie 2. (0–3)

2.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Proces społeczny opisany w tekście to

- A. stygmatyzacja.
- B. socjalizacja.
- C. asymilacja.
- D. dewiacja.

2.2. Podaj nazwę etapów tego procesu.

—

—

2.3. Wyjaśnij, czy rysunek satyryczny dotyczy tego samego procesu, o którym mówi tekst źródłowy. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu źródeł.

.....

.....

.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 3.

O grupach społecznych

Założmy, że na przyjęciu przedstawiony nam zostaje Herr Doktor Hans Schmidt. Chętnie dowiedzielibyśmy się czegoś więcej o nowym znajomym. Kim jest Hans Schmidt? Niektóre odpowiedzi na to pytanie możemy dostrzec natychmiast. Hans Schmidt to 1) mężczyzna; a dokładnie 2) dorosły mężczyzna w wieku ok. 35 lat. Na palcu nosi obrączkę, jest więc 3) żonaty. Kontekst, w jakim się poznaliśmy, świadczy o tym, że Hans Schmidt jest [...] 5) Niemcem, 6) mieszkańcem miasta X, a także, jako że nosi tytuł doktora [...]. Wszystkiego innego musimy się dowiedzieć od wspólnych znajomych. Powiedzą nam, że Herr Schmidt jest 8) z zawodu nauczycielem gimnazjalnym, 9) ojcem dwójki dzieci [...]; że zyskał dobrą opinię przez pełnienie funkcji 12) wiceprzewodniczącego lokalnej organizacji partii Y i 13) skarbnikiem lokalnego klubu piłkarskiego; oraz wreszcie, że jest 14) żarliwym i świetnym graczem w karty [...].

Źródło: R. Dehrendorf, *Homo sociologicus. O historii, znaczeniu i granicach kategorii roli społecznej* [w:] *Socjologia. Lektury*, red. P. Sztompki, M. Kucia, Kraków 2006, s. 309–310.

Zadanie 3. (0–2)

3.1. Wymień cztery grupy społeczne, których członkiem jest dr Hans Schmidt.

—

—

—

—

3.2. Podaj numer, jakim zaznaczono najtrwalszą spośród grup społecznych, do których należy Hans Schmidt.

.....

Materiał źródłowy do zadania 4.

Grupa społeczna

Zadanie 4. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2. albo 3.

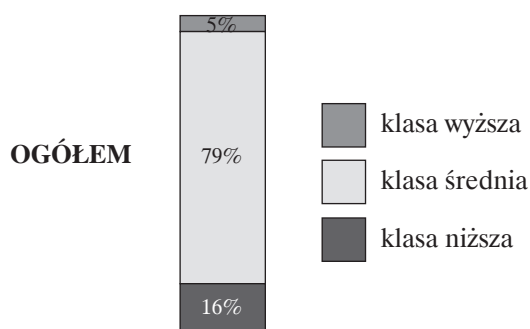
Zdjęcie przedstawia grupę

A.	nieformalną,	ponieważ	1.	istnieje ona tak długo, jak długo trwa tworzące ją wydarzenie, a jej członkowie podejmują tylko jeden typ działalności.
B.	formalną,		2.	jej członkowie należą do niej automatycznie, kontakty między nimi są pośrednie, a jej struktura jest złożona.
			3.	została ona zorganizowana spontanicznie, a więzi między jej członkami są oparte na osobistych kontaktach i emocjonalnym stosunku.

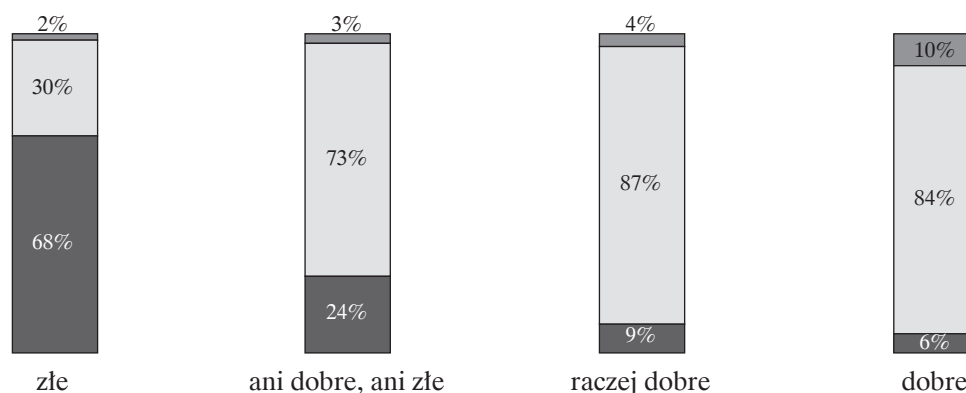
Materiał źródłowy do zadania 5.

Wykres. Społeczeństwo Polski w 1 poł. XXI w.

W społeczeństwach zwykle funkcjonują różne grupy, klasy, warstwy społeczne. Jak by Pan(i) nazwał(a) grupę, klasę lub warstwę, do której Pan(i) należy?

OCENA WARUNKÓW MATERIALNYCH

Źródło: Klasa niższa, średnia i wyższa. Charakterystyka w oparciu o autoidentyfikacje Polaków, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, maj 2020.

Zadanie 5. (0–2)

5.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Zaprezentowane wyniki badań, oparte na autoidentyfikacji respondentów, pokazują

- A. wykluczenie społeczne w Polsce.
- B. więzi społeczne w Polsce.
- C. ruchliwość społeczną Polaków.
- D. strukturę społeczną Polski.

5.2. Na podstawie wykresu oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Postrzeganie przez Polaków swojego miejsca w hierarchii społecznej jest zależne od oceny własnego położenia materialnego.	P	F
2.	Większość badanych oceniających złe warunki materialne swoich gospodarstw domowych sytuuje się w warstwie średniej.	P	F
3.	Wśród najbardziej zadowolonych z warunków materialnych relatywnie najwięcej respondentów identyfikuje się z klasą wyższą.	P	F

Materiały źródłowe do zadania 6.

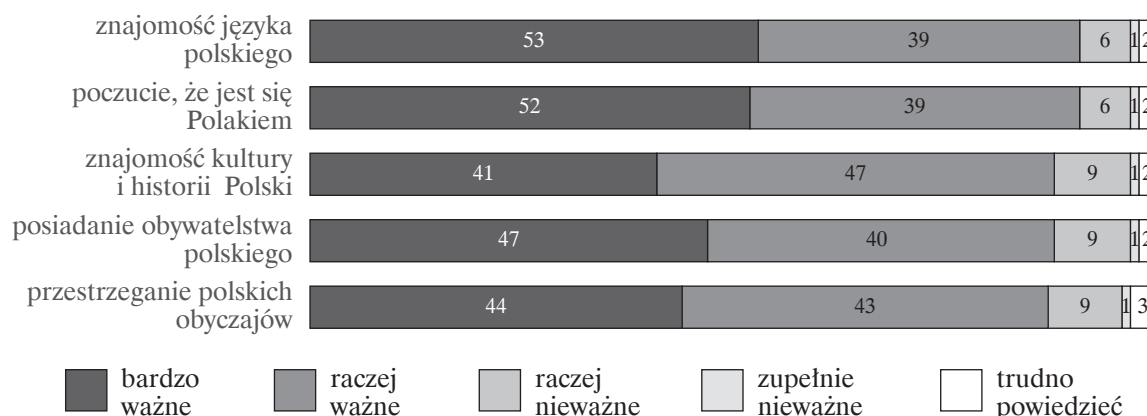
Koncepcja narodu Marceliego Handelsmana

Naród jest organizacją ludzi, zajmujących zwartą masę ziemię wspólną, o wspólności losów i o kulturze wspólnej, mówiącej zazwyczaj językiem wspólnym, którzy posiadają pochodzenie wspólne lub uchodzą u innych, a zwłaszcza u siebie, za ludzi pochodzenia wspólnego i przesuwiają się ku wspólności.

Źródło: M. Handelsman, *Rozwój narodowości nowoczesnej*, Warszawa 1973, s. 26.

Wykres. Społeczne kryteria polskości

Gdybyśmy mieli kogoś uznać za Polaka, to co byłoby Pan(i) zdaniem ważne, a co mniej ważne?

Źródło: *Społeczne kryteria polskości*, Komunikat z badań Kantar Public, Warszawa, listopad 2018.

Zadanie 6. (0–2)

6.1. Rozstrzygnij, czy autor tekstu był zwolennikiem politycznej koncepcji narodu. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do informacji z tekstu.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

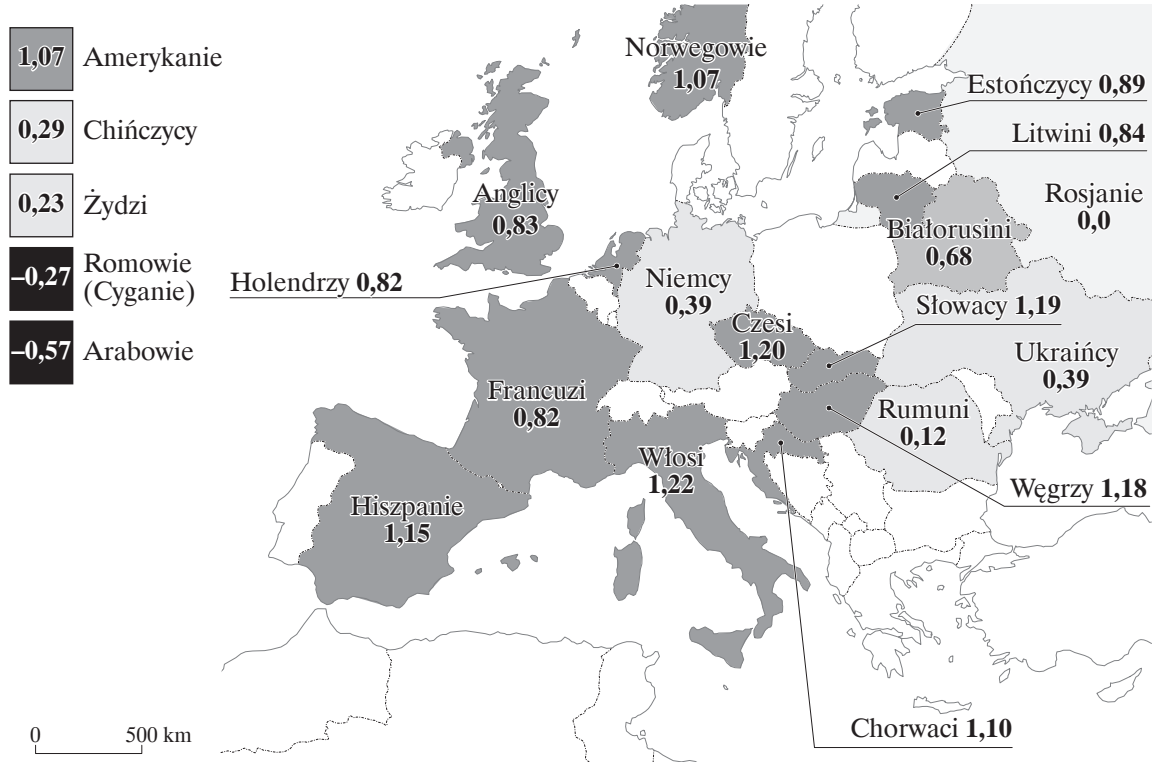
.....

6.2. Na podstawie tekstu i wykresu oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Większość kryteriów polskości ważnych dla respondentów, żeby uznać kogoś za Polaka, bliska jest koncepcji narodu Handelsmana.	P	F
2.	Wśród najważniejszych dla ankietowanych społecznych kryteriów polskości dominują kryteria subiektywne.	P	F
3.	Kryterium polityczne, jako bardzo ważne dla uznania kogoś za Polaka, wskazała mniej niż połowa respondentów.	P	F

Materiał źródłowy do zadania 7.

Mapa. Ocena niechęci/sympatii Polaków do wybranych narodów*

* Średnie wyniki mierzone na skali od -3 (maksymalna niechęć) do +3 (maksymalna sympatia).

Źródło: *Stosunek do innych narodów*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, marzec 2021.

Zadanie 7. (0–2)

7.1. Wymień trzy narody mające status mniejszości narodowej w Polsce, które cieszą się największą sympatią Polaków.

.....
.....
.....

7.2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Narodem mającym w Polsce status mniejszości etnicznej, do którego Polacy czują największą antypatię, są

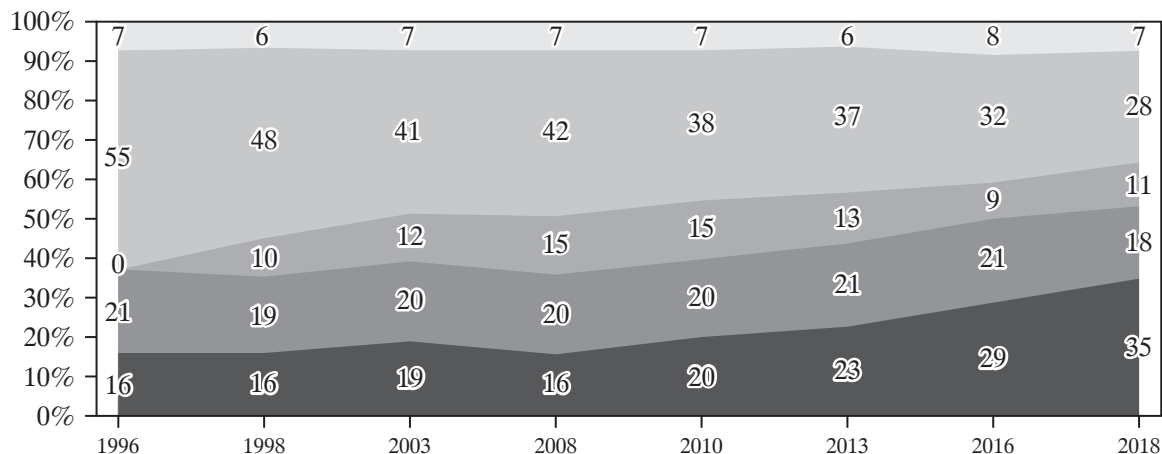
- A. Romowie.
- B. Rosjanie.
- C. Rumuni.
- D. Żydzi.

Materiał źródłowy do zadania 8.

Wykres. Religijność Polaków

Czy bierzesz udział w praktykach religijnych, takich jak msze, nabożeństwa lub spotkania religijne?

Młodzież ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych

Polacy ogółem, 2018 r.

Tak, kilka razy w tygodniu
 Tak, raz w tygodniu
 Tak, przeciętnie jeden, dwa razy w miesiącu
 Tak, kilka razy w roku
 W ogóle w nich nie uczestniczysz

Źródło: *Młodzież 2018*, Opinie i diagnozy CBOS nr 43, red. M. Grabowska, M. Gwiazda, Warszawa 2019, s. 150, 152.

Zadanie 8. (0–2)

8.1. Sformułuj wniosek dotyczący religijności polskiej młodzieży ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych w latach 1998–2018. W odpowiedzi odnieś się do danych z wykresu.

.....

.....

.....

8.2. Rozstrzygnij, czy w 2018 r. poziom religijności młodych Polaków był wyższy niż całej dorosłej populacji Polski. Swój wybór uzasadnij, wykorzystując w odpowiedzi dane z obu wykresów.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

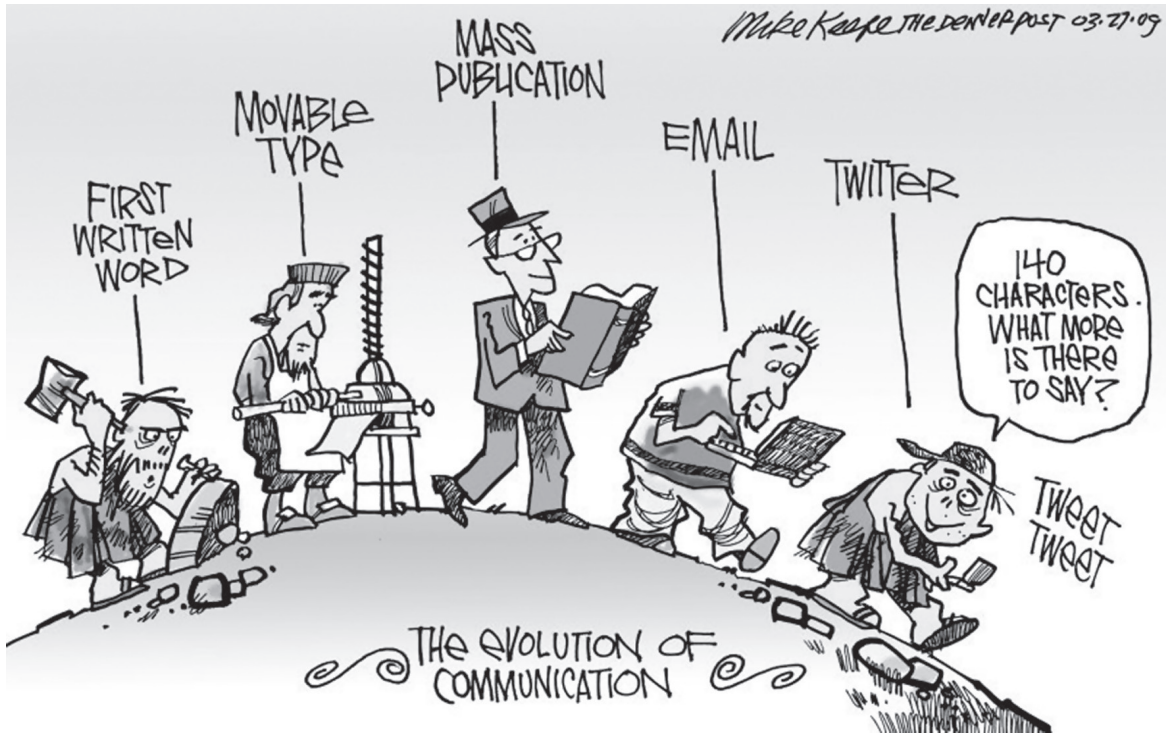
.....

.....

.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 9.
Zmiany w komunikacji społecznej

Pierwsze teksty – Ruchoma czcionka – Media masowe – E-mail – Twitter
140 znaków. Cóż więcej można powiedzieć?

Źródło: <https://www.editorialcartoonists.com/cartoonists/keefem/cartoons/2009-64/keefem20090327/> [dostęp: 1 lipca 2021 r.].

Zadanie 9. (0–1)

Odnosząc się do elementów graficznych rysunku, wyjaśnij, na czym polegają zmiany w obszarze komunikacji społecznej.

.....

.....

.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 10.

Wykres. Stan gospodarki USA w latach 1913–1952

Kadencja	Prezydent	Przeciętna roczna stopa bezrobocia %	Średnia roczna zmiana indeksu cen %	Średnia roczna zmiana PNB %
1913–1916	Wilson	6,4	+3,1	+0,9
1917–1920	Wilson	3,2	+16,4	+1,3
1921–1924	Harding i Coolidge	6,4	-4,8	+4,8
1925–1928	Coolidge	3,1	-1,7	+3,7
1929–1932	Hoover	12,8	-5,4	-6,4
1933–1936	Roosevelt	20,9	+3,0	+7,7
1937–1940	Roosevelt	16,3	-2,0	+4,3
1941–1944	Roosevelt	4,4	+5,9	+12,4
1945–1948	Roosevelt i Truman	3,4	+8,2	-2,5
1949–1952	Truman	4,4	+3,0	+5,2

Na podstawie: J.S. Morton, S.G. Bucles, S.L. Miller, D.M. Nelsen, E.C. Prehn, *Teaching Strategies. High School Economics Courses*, New York 1985, s. 130.

Zadanie 10. (0–3)

10.1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Stopa wzrostu gospodarczego w USA była najwyższa podczas

- A. drugiej prezydentury Wilsona.
- B. pierwszej prezydentury Roosevelta.
- C. trzeciej prezydentury Roosevelta.
- D. prezydentury Hardinga i Coolidge'a.

10.2. Wyjaśnij, czy okres, w którym występowała najwyższa stopa wzrostu gospodarczego Stanów Zjednoczonych charakteryzował się także wzrostem dobrobytu obywateli tego kraju.

.....
.....
.....
.....

10.3. Rozstrzygnij, czy z perspektywy całej amerykańskiej gospodarki najlepszym dla niej okresem była pierwsza dekada od zakończenia I wojny światowej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do danych z tabeli.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....
.....
.....
.....

Materiał źródłowy do zadania 11.

O narodzinach państwa

Koncepcja ta była przez wielu jej autorów, poza symbolicznymi wyjątkami, uważana nie za opis rzeczywistych procesów historycznych, lecz za fakt teoretyczny. Można dopatrywać się jej [...] w załączkowej postaci już w starożytności [...]. Jednakże właściwy jej rozkwit nastąpił w XVII i XVIII wieku, do czego przyczyniły się takie zjawiska jak modernizacja życia społecznego, załamywanie się struktur feudalnych. Jej przedstawicielami byli H. Grocjusz, [...], T. Hobbes, J. Locke, [...] a w Polsce H. Kollątaj.

Źródło: B.A. Jelonek, *Idea umowy społecznej*, „Acta Erasiana VI. Ze studiów nad prawem, administracją i ekonomią”, Wrocław 2014, s. 44.

Zadanie 11. (0–1)

Podaj nazwę przedstawionej w tekście teorii genezy państwa oraz imię i nazwisko jednego z nowożytnych zwolenników tej teorii (innego niż wymienieni w tekście).

Nazwa teorii:

Imię i nazwisko zwolennika teorii:

Materiały źródłowe do zadania 12.

O jednej z postaw obywatelskich

Funkcjonariuszka [policji], która ujawniła sprawę ustawionego przetargu, deklarowała „[...]”: To, co zrobiłam, zrobiłam w imię przyzwoitości, ale też [...] nas wszystkich, bo to są nasze pieniądze z naszych podatków. To nie są wirtualne pieniądze, ktoś za to zapłacił”. [...] tłumaczyła, że do interwencji skłoniły ją wrażliwość etyczna i idealizm. Podkreślała jednocześnie, że jej postawa może wydawać się śmieszna w obliczu przeciwności i upokorzeń, jakich doznała na skutek podjęcia interwencji i w zetknięciu z cynizmem osób odpowiedzialnych za nadużycia. Funkcjonariuszka przyznała również, że od pewnego momentu nie liczyła już na pomyślne rozwiązanie sprawy, ale chciała jedynie, aby jej zachowanie było pozytywnym wzorem dla innych.

Źródło: A. Kobylińska, M. Folta (współpraca), *Sygnaliści – ludzie, którzy nie potrafią milczeć. Doświadczenia osób ujawniających nieprawidłowości w instytucjach i firmach w Polsce*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2015, s. 24.

Przepisy prawne z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 82.

Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne. [...]

Art. 84.

Każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków [...].

Art. 85.

1. Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny. [...]

Art. 86.

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. [...]

Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm. (stan prawny na 1 lipca 2021 r.).

Zadanie 12. (0–2)

12.1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Cnota obywatelska, którą wykazała się funkcjonariuszka policji, to

- A. tolerancja.
- B. solidarność.
- C. roztropność.
- D. odwaga cywilna.

12.2. Wyjaśnij, czy wśród obowiązków obywatela polskiego zapisanych w Konstytucji RP jest taki, który tłumaczy zachowanie funkcjonariuszki policji opisane w tekście źródłowym.

.....

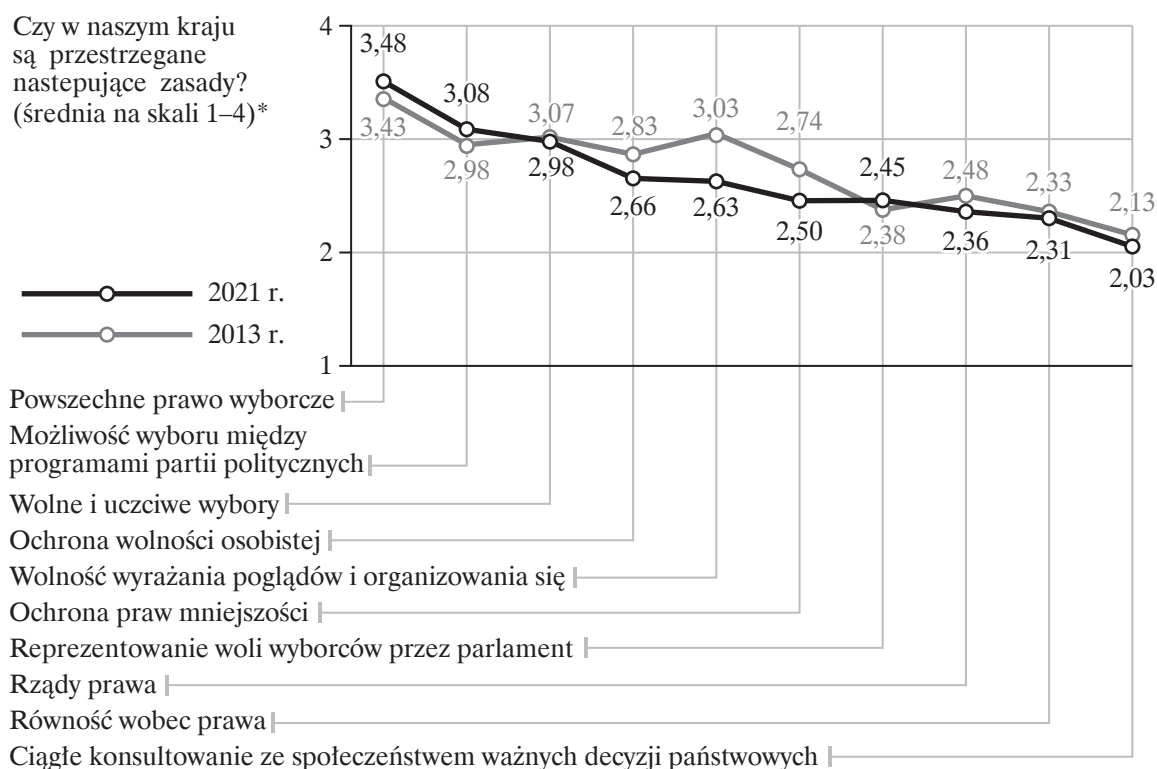
.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 13.

Wykres. Zasady ustroju Polski

Zasady ustroju Rzeczypospolitej – ocena ich przestrzegania w Polsce

*4 – zdecydowanie tak, 3 – raczej tak, 2 – raczej nie, 1 – zdecydowanie nie

Źródło: Zasady demokracji, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, czerwiec 2021.

Zadanie 13. (0–1)

Na podstawie wykresu oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Najczęściej ankietowani uważają, że w Polsce jest przestrzegana zasada przedstawicielstwa oraz pluralizmu politycznego.	P	F
2.	Od 2013 r. zwiększyło się poczucie, że w Polsce istnieje wolność wyrażania poglądów i organizowania się.	P	F
3.	Większość badanych uważa, że w Polsce istnieje problem z przestrzeganiem zasady praworządności.	P	F

Materiał źródłowy do zadania 14.

O jednym z elementów świadomości publicznej

[...] *dynamicznie zmieniający się stan świadomości dużych grup społecznych, składający się z poglądów i przekonań mniej lub bardziej trwałych, odnoszący się do kwestii zazwyczaj dyskusyjnych, których rozwiązanie ma bezpośredni lub pośredni wpływ na aktualne bądź przyszłe interesy społeczeństwa.*

Źródło: S. Kuśmierski, [...]. *Wprowadzenie do teorii*, Warszawa 1997, s. 26.

Zadanie 14. (0–1)

Podaj nazwę elementu świadomości publicznej, której dotyczy tekst.

.....

Materiał źródłowy do zadania 15.

Tabela

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kukiz'15*	46	52	3
Polskie Stronnictwo Ludowe*	31	53	16
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Porozumieniem)	25	54	21
Platforma Obywatelska	22	71	7
Wiosna*	21	61	19
Niezdecydowani na kogo głosować	33	46	21
Niezamierzający głosować	35	33	31

*Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką ich liczebność w próbie.

Źródło: *Polacy o demokracji*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, maj 2019.

Zadanie 15. (0–1)

Na podstawie danych z tabeli sformułuj wniosek wskazujący na istnienie zależności między deklarowanym przez ankietowanych udziałem w wyborach parlamentarnych a ich stosunkiem do rządów demokratycznych. W odpowiedzi wykorzystaj dane z tabeli.

.....

.....

.....

.....

Materiały źródłowe do zadania 16.

O „efekcie fraka”

W systemie JOW wyborca ocenia [...] jednocześnie zarówno partię, jak i jej kandydata w okręgu, a obie te oceny nie muszą być przecież zbieżne. Okazuje się jednak, że zaufanie do gremiów kierowniczych partii przeważa często nad niechęcią do lokalnego kandydata i wyborcy głosują mimo wszystko na nielubianego przedstawiciela lubianego przez nich ugrupowania. W Stanach Zjednoczonych zjawisko takie nosi nazwę efektu fraka (ang. coattail effect), od metaforycznego opisu sytuacji, gdy kandydaci wjeżdżają do Kongresu, trzymając się poły fraka czy surduta swojego przywódcy partyjnego.

Źródło: K. Rzązewski, W. Słomczyński, K. Życzkowski, *Każdy głos się liczy. Wędrówka przez kraję wyborów*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, s. 157.

Okręg nr 40 Koszalin w wyborach do Sejmu w 2001 r.

Nr listy	Nazwa komitetu*	Liczba uzyskanych głosów	Poparcie dla komitetu	Liczba otrzymanych mandatów
1	KKW Sojusz Lewicy Demokratycznej – Unia Pracy	97 049	47,2%	5
4	KW Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej	46 863	22,8%	2
7	KWW Platforma Obywatelska	20 886	10,2%	1

* Komitety, które zdobyły mandaty w okręgu nr 40.

Nr na liście	Nazwisko i imiona kandydata*	Liczba uzyskanych głosów	Poparcie w ramach komitetu	Otrzymany mandat
1	Lepper Andrzej	44 814	95,6%	Tak
2	Łączny Jan	498	1,1%	Tak
3	Becmer Jan	180	0,4%	Nie
4	Sikorzyńska Ewa	356	0,8%	Nie

* Kandydaci KW Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej z najlepszymi wynikami w okręgu nr 40.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej, <https://wybory2001.pkw.gov.pl> [dostęp: 1 lipca 2021 r.].

Zadanie 16. (0–1)

Rozstrzygnij, czy zjawisko opisane w tekście źródłowym występuje także w wyborach do Sejmu RP. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu materiałów źródłowych.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....
.....
.....
.....

Materiał źródłowy do zadania 17.

O totalitaryzmie

W [...] nowym programie partii [z 1920 r.] [„Dwadzieścia pięć punktów”] wzywano do rozprawy z bogaczami, postulowano przejęcie przez państwo przynajmniej 51% własności w przemyśle, zapowiadano także częściową nacjonalizację sektora bankowego i finansowego oraz powszechną edukację i system emerytalny. [...] [Członkowie partii] [...] [nazywali] się nawzajem towarzyszami i [...] [przyjęli] czerwień za kolor flagi partii [...], zaś po dojściu do władzy ustanowili 1 maja świętem narodowym. Nie bez znaczenia jest również fakt, że w pierwszych latach swego istnienia [...] nazywali robotników „filarem społeczeństwa”, zaś arystokrację i burżuazję uważali za klasy skazane na zagładę. Ta [...] retoryka implikowała coraz większy napływ robotników [...], którzy w 1934 r. stanowili aż 32% członków [partii] [...]. [Jej lider] [...] skomentował [to] następująco: „Wiele się od [nich] [...] nauczyłem, przynajmniej to bez wahania. Nie chodzi oczywiście o nudną naukę społeczną i materialistyczne ujęcie historii [...]. Ale nauczyłem się ich metod [...]. Wystarczy, że przejąłem te metody i rozwinąłem je, i już miałem w zasadzie wszystko, czego mi było trzeba”.

Źródło: Ł. Bojko, *Kilka refleksji o lewicowych korzeniach faszyzmu i nazizmu*, „Acta Erasiana”, t. XV, Wrocław 2017, s. 14.

Zadanie 17. (0–2)

17.1. Podaj pełną polską nazwę partii politycznej, o której mówi tekst źródłowy.

.....

17.2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Liderem partii politycznej w okresie, który opisano w tekście, był

- A. Józef Stalin.
- B. Adolf Hitler.
- C. Benito Mussolini.
- D. Włodzimierz Lenin.

Materiał źródłowy do zadania 18.

O wyborach do parlamentu w jednym z państw europejskich

W świetle oficjalnych wyników wyborów z 2019 r. partia ta uzyskała najsilniejszy mandat do rządzenia od 1983 r. i jednocześnie największą większość parlamentarną od 2001 r. Do sukcesu

torysów przyczyniła się ostra konkurencja laburzystów i liberalnych demokratów. Wybory w skali ogólnokrajowej wygrali konserwatyści, zdobywając 364 na 650 mandatów (43,6% głosów) przed Partią Pracy (oficjalną opozycją) z 203 mandatami (32,2%) oraz sojuszem liberalnych demokratów, zielonych i nacjonalistów (sojusz liberalny) z łącznie 16 mandatami (14,7%).

Urzędujący premier przedłużył swoje rządy do 2024 r. dzięki sukcesowi strategii przejścia tradycyjnych wyborców laburzystowskich, symbolizowanego przez zdobycie jednego z okręgów, obsadzonego przez Partię Pracy od 1918 r.

Na podstawie: P. Biskup, *Zdecydowane zwycięstwo konserwatystów* [...], „Komentarz PISM”, nr 69, 16 grudnia 2019.

Zadanie 18. (0–2)

18.1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Tekst mówi o wyborach do parlamentu

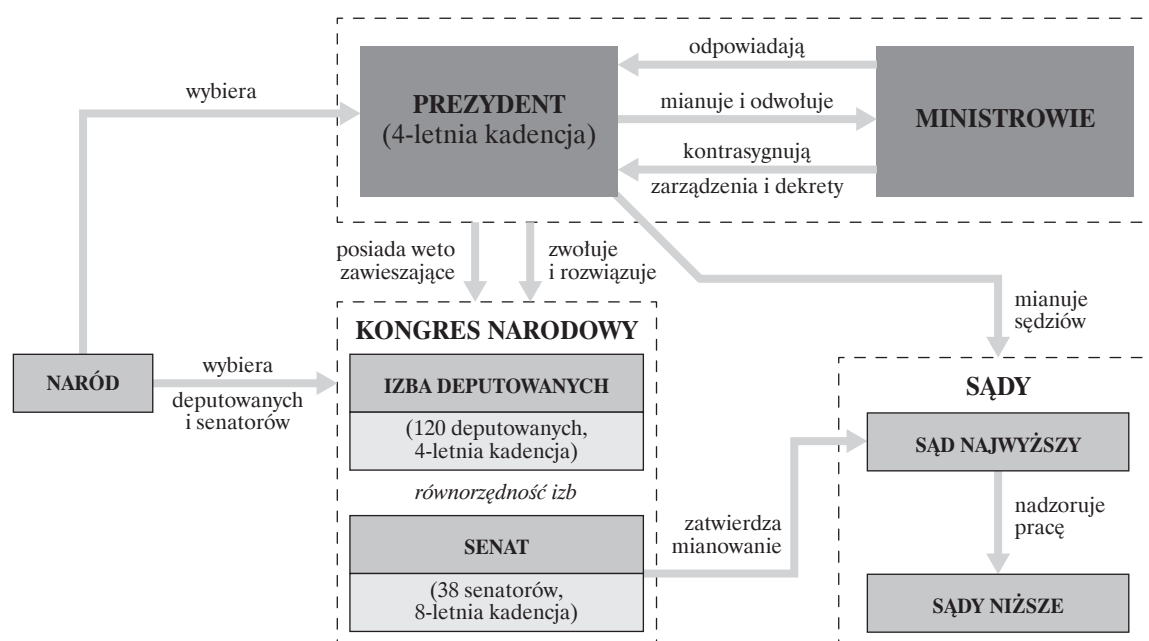
- A. Wielkiej Brytanii.
- B. Szwajcarii.
- C. Francji.
- D. Włoch.

18.2. Podaj dwa argumenty pochodzące z tekstu źródłowego świadczące o tym, że wybory do parlamentu tego kraju odbywają się zgodnie z podziałem na jednomandatowe okręgi wyborcze.

.....
.....

Materiał źródłowy do zadania 19.

Schemat. System polityczny jednego z państw demokratycznych

Zadanie 19. (0–1)

Rozstrzygnij, czy schemat dotyczy systemu państwa o systemie parlamentarnym. Swoją odpowiedź uzasadnij, odwołując się do elementów schematu.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....
.....
.....
.....

Materiał źródłowy do zadania 20.

Przepisy prawne z konstytucji jednego z państw europejskich

Art. 3.

Prezydent jest wybierany przez naród.

Art. 4.

Na Prezydenta wybrany może być każdy, kto osiągnął wiek 35 lat i spełnia wymogi konieczne do uczestniczenia w wyborach do [Parlamentu], z wyjątkiem wymogu stałego zamieszkania.

Art. 5.

Prezydent wybierany jest w bezpośrednim i tajnym głosowaniu przez osoby uprawnione do udziału w wyborach do [Parlamentu]. Kandydat na Prezydenta zostaje zgłoszony przez nie mniej niż 1500 i nie więcej niż 3000 wyborców. Jeżeli zgłoszono więcej niż jednego kandydata, na Prezydenta wybrany zostaje ten, który uzyska najwięcej głosów. Jeżeli jest tylko jeden kandydat, zostaje on prawnie wybrany bez głosowania.

Art. 6.

Kadencja Prezydenta rozpoczyna się 1 sierpnia i kończy 31 lipca po upływie czterech lat.

Art. 33.

Wszystkie osoby, które w dniu wyborów osiągnęły wiek co najmniej 18 lat oraz są obywatelami [państwa], mają prawo głosowania w wyborach do [parlamentu].

Źródło: Konstytucja Republiki [...], Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2009.

Zadanie 20. (0–1)

Przedstaw trzy argumenty uzasadniające tezę, że zaprezentowane przepisy prawne nie obowiązują w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej.

—
.....
—
.....
—
.....

Materiały źródłowe do zadania 21.

Przepisy prawne z Ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. [...]

Art. 2. Grupa obywateli polskich, licząca co najmniej 100 000 osób, mających prawo wybierania do Sejmu, może wystąpić z [A] przez złożenie podpisów pod projektem ustawy. [...]

Art. 5. 1. Czynności związane z przygotowaniem projektu ustawy, jego rozpowszechnianiem, kampanią promocyjną, a także organizacją zbierania podpisów obywateli popierających projekt, wykonuje komitet inicjatywy ustawodawczej, zwany dalej „komitetem”. [...]

2. Komitet może utworzyć grupa co najmniej 15 obywateli polskich, którzy mają prawo wybierania do Sejmu [...].

Art. 6. 1. Po zebraniu [...] 1000 podpisów obywateli popierających projekt, pełnomocnik komitetu zawiadamia Marszałka Sejmu o utworzeniu komitetu. [...]

4. Jeżeli zawiadomienie odpowiada warunkom [...], Marszałek Sejmu, w terminie 14 dni od jego doręczenia, postanawia o przyjęciu zawiadomienia. [...]

Art. 10. 1. Pełnomocnik komitetu wnosi do Marszałka Sejmu projekt ustawy z załączonym wykazem podpisów obywateli popierających projekt.

2. Projekt ustawy wraz z załączonym wykazem podpisów obywateli popierających projekt nie może zostać wniesiony później niż 3 miesiące od daty postanowienia Marszałka Sejmu o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu [...].

Dz.U. 1999, nr 62, poz. 688, z późn. zm. (stan prawny na 1 lipca 2021 r.).

Tabela. Projekty ustaw przedłożonych w Sejmie według wnioskodawców w latach 2007–2019

Wnioskodawca projektu	Kadencja Sejmu			Ogółem
	VI 2007–2011	VII 2011–2015	VIII 2015–2019	
Rada Ministrów	674	463	704	1 841
Grupa posłów	493	500	482	1 475
Komisja sejmowa	183	42	48	273
Senat	114	101	53	268
Prezydent RP	28	22	29	79
Grupa obywateli	19	28	25	72
Ogółem	1 511	1 156	1 341	4 008

Na podstawie: S. Wójcik, *Inicjatywy ustawodawcze obywateli. Analiza socjologiczna*, Warszawa 2016, s. 41.

Zadanie 21. (0–2)

21.1. Podaj nazwę formy demokracji bezpośredniej, którą w tekście źródłowym oznaczono literą A.

.....

21.2. Wyjaśnij, jaki wpływ na skuteczność tej formy sprawowania władzy przez obywateli ma obowiązujące w Polsce prawo. W odpowiedzi odwołaj się do informacji z obu materiałów źródłowych.

.....

.....

.....

.....

Materiały źródłowe do zadania 22.

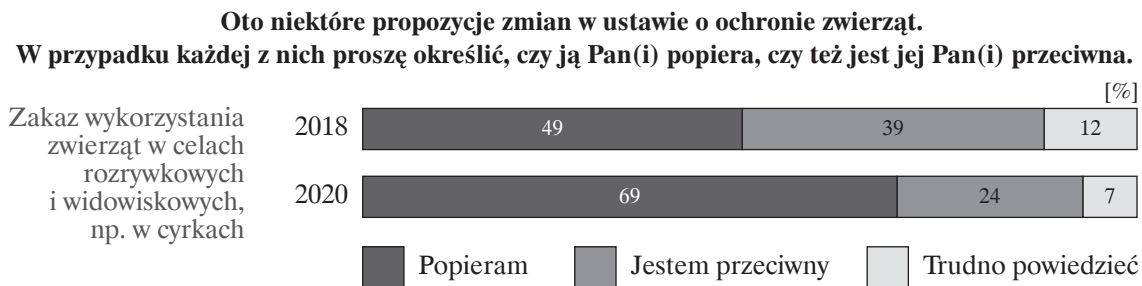
Przepisy prawne z Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

Art. 18.

1. Zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych mogą być przetrzymywane, hodowane i prezentowane jedynie w stadninach, cyrkach lub bazach cyrkowych oraz w miejscach przeznaczonych dla zwierząt wykorzystywanych do celów specjalnych, pod nadzorem Inspekcji Weterynaryjnej.

Źródło: Dz.U. 1997, nr 111, poz. 724, z późn. zm. (stan prawny na 1 lipca 2021 r.).

Wykres. Ochrona zwierząt

Źródło: *Opinie o zmianach w ochronie zwierząt*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, październik 2020.

Zadanie 22. (0–2)

22.1. Na podstawie tekstu i wykresu oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W stosunku do 2018 r. w 2020 r. zwiększył się odsetek Polaków popierających zakaz wykorzystywania zwierząt w celach rozrywkowych i widowiskowych.	P	F
2.	W latach 2018–2020 zmniejszyła się polaryzacja poglądów respondentów dotyczących proponowanych zmian w ustawie o ochronie zwierząt.	P	F
3.	Między 2018 a 2020 r. zwiększył się odsetek Polaków przeciwnych propozycji zmiany ustawy o ochronie zwierząt.	P	F

22.2. Rozstrzygnij, czy zaprezentowane materiały źródłowe świadczą o istnieniu w polskim prawie luki aksjologicznej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do informacji zawartych w obu źródłach.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

.....

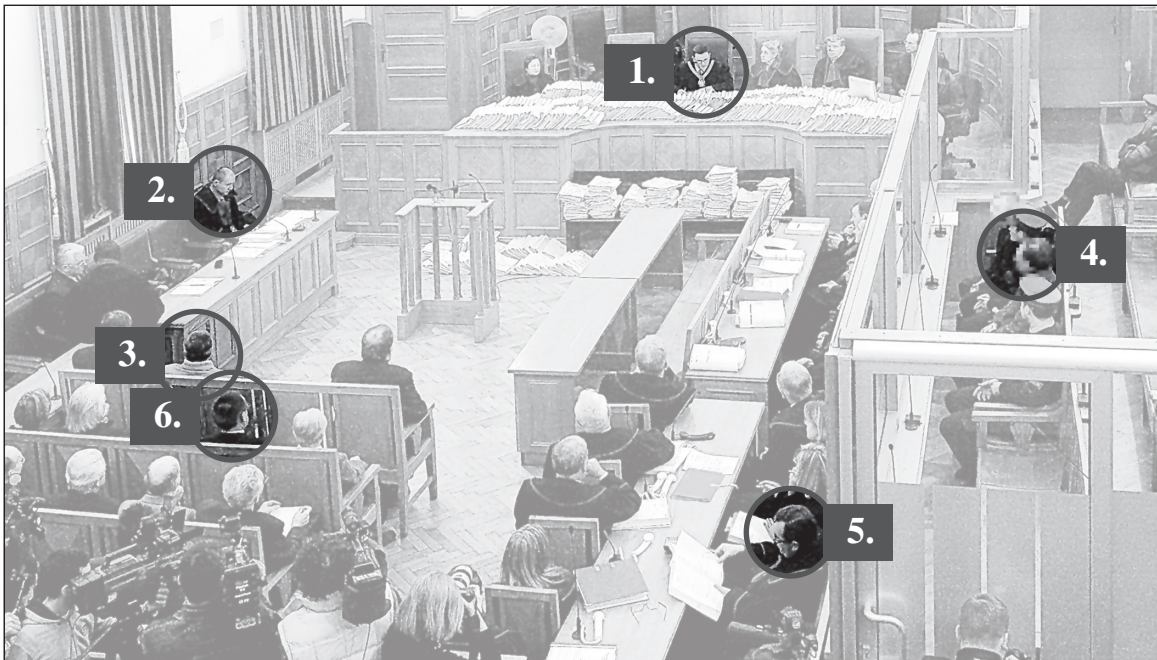
.....

.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 23.

Uczestnicy posiedzenia sądu w postępowaniu karnym

Zadanie 23. (0–2)

23.1. Uzupełnij tabelę. Wpisz we właściwe miejsca uczestników posiedzenia sądu w postępowaniu karnym, których oznaczono na rysunku numerami 1.–6.

1.		4.	
2.	oskarżyciel publiczny	5.	
3.		6.	świadek

23.2. Wyjaśnij, w jakiej sytuacji na sali posiedzeń sądu w postępowaniu karnym konieczna jest obecność policjanta na służbie.

.....

.....

Materiały źródłowe do zadania 24.

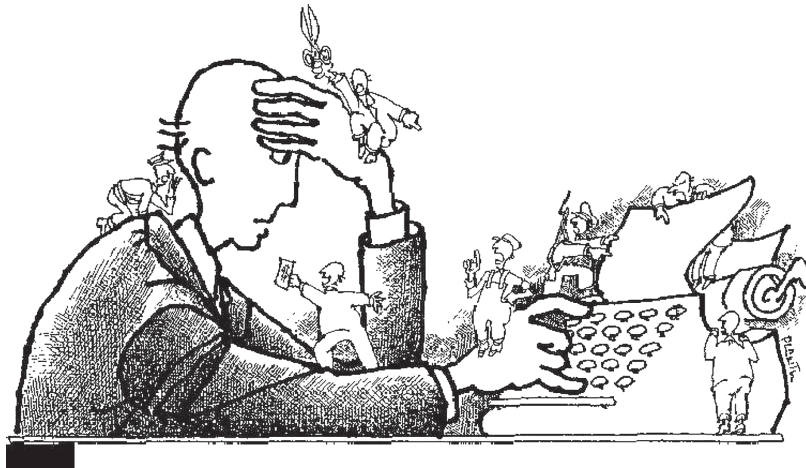
O jednym z praw człowieka

Regulacji wolności prasy w Konstytucji RP został poświęcony przede wszystkim art. 14. Stanowi on, że Rzeczpospolita zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu. [...]

Uwagę zwraca fakt, że ustrojodawca posłużył się sformułowaniem „prasy i innych środków społecznego przekazu”. Prowadzi to do wniosku, że w zasadzie zapewniona tutaj została wolność środków społecznego przekazu. Z tych natomiast postanowiono wyodrębnić prasę. Zabieg ten tłumaczyć można faktem, że jest ona najstarszym środkiem takiego udostępniania informacji. Pierwsze regulacje zapewniające wolność prasy pojawiły się już w XVIII w., a konkretnie 12 czerwca 1776 r. Wtedy to uchwalono Deklarację Praw Wirginii, w której w § 12 postanowiono, że „Wolność prasy jest jednym z bastionów wolności i nie może być nigdy ograniczana; jej ograniczeń dokonują tylko rządy despotyczne”.

Źródło: J. Rucidło, *Wolność prasy i jej relacje z wolnościami z art. 54 Konstytucji RP* [w:] *Realizacja i ochrona Konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014, s. 254–255.

Rysunek satyryczny

Rys. Plantu

Źródło: L. Levin, *Human Rights. Questions and answers*, UNESCO Publishing 2012, s. 34.

Zadanie 24. (0–2)

24.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Pierwsze regulacje gwarantujące wolność prasy pojawiły się w czasach oświecenia w amerykańskich koloniach

- A. Hiszpanii.
- B. Holandii.
- C. Francji.
- D. Anglii.

24.2. Wyjaśnij, czy rysunek satyryczny mówi o ograniczaniu tej samej wolności, której dotyczy tekst źródłowy. W odpowiedzi odwołaj się do informacji z obu materiałów źródłowych.

Materiały źródłowe do zadania 25.

Tabela. Ocena zakupu przez Polskę samolotów F-35

Minister obrony narodowej podjął decyzję o zakupie dla polskich Sił Powietrznych 32 amerykańskich samolotów F-35. Jak Pan(i) ocenia tę decyzję?	Stosunek do rządu Mateusza Morawieckiego:					
	zdecydowani zwolennicy	umiarkowani zwolennicy	obojętni	umiarkowani przeciwnicy	zdecydowani przeciwnicy	trudno powiedzieć
	w procentach					
Zdecydowanie pozytywnie	44	14	6	5	3	5
Raczej pozytywnie	36	46	31	30	14	23
Raczej negatywnie	2	8	14	21	26	9
Zdecydowanie negatywnie	2	4	6	12	25	4
Nie mam zdania na ten temat	16	28	43	32	33	59

Źródło: O polsko-amerykańskiej współpracy wojskowej i stosunkach bilateralnych, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, lipiec 2019.

O polsko-amerykańskiej współpracy

Polska bez wątplenia będzie nadal zainteresowana udziałem amerykańskiego przemysłu obronnego w procesie modernizacji polskiego wojska. Zakup uzbrojenia z USA powinien wiązać się jednak z transferem technologii i wzmocnieniem kooperacji przemysłowej. Może to oznaczać współpracę przy programie „Loyal Wingman” dla myśliwców F-35, pozyskanie śmigłowców szturmowych oraz dalszą realizację programów obrony przeciwrakietowej i przeciwlotniczej związanych z zakupem przez Polskę pierwszej partii systemów Patriot. Identyfikacja obszarów współpracy w sektorze wschodzących i przelomowych technologii powinna stać się częścią dialogu dwustronnego. Biorąc pod uwagę wysokość polskiego budżetu obronnego (ok. 13 mld dol. w 2020 r.), którego wartość jest niemal równa łącznym budżetom obronnym pozostałych państw wschodniej flanki, a także plany zwiększenia wydatków na obronność do poziomu 2,5% PKB, znaczenie współpracy z Polską dla przemysłu amerykańskiego może tylko wzrosnąć.

Źródło: A. Dąbrowski, Ł. Kulesa, M. Piotrowski, *Relacje polsko-amerykańskie w czasie prezydentury Joe Bidena*, „Strategic File” PISM, nr 6 (98), lipiec 2021.

Zadanie 25. (0–2)

25.1. Na podstawie tekstu i tabeli oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Im silniejsze poparcie dla gabinetu Mateusza Morawieckiego, tym więcej zwolenników decyzji o zakupie samolotów F-35, a jej pozytywny odbiór jest bardziej zdecydowany.	P	F
2.	Pozytywne oceny decyzji ministra obrony narodowej o zakupie F-35 przeważają nad negatywnymi jedynie w grupie badanych deklarujących się jako zdecydowani przeciwnicy rządu.	P	F
3.	Wśród ankietowanych, których stosunek do rządu Morawieckiego jest obojętny, dominują osoby, które nie mają zdania na temat zakupu samolotów F-35 dla polskiego lotnictwa.	P	F

25.2. Wyjaśnij, czy współpraca międzynarodowa, o której mówi tekst źródłowy, ma znaczenie tylko dla bezpieczeństwa Polski, czy liczy się także dla innych państw.

.....

.....

.....

.....

Materiały źródłowe do zadania 26.

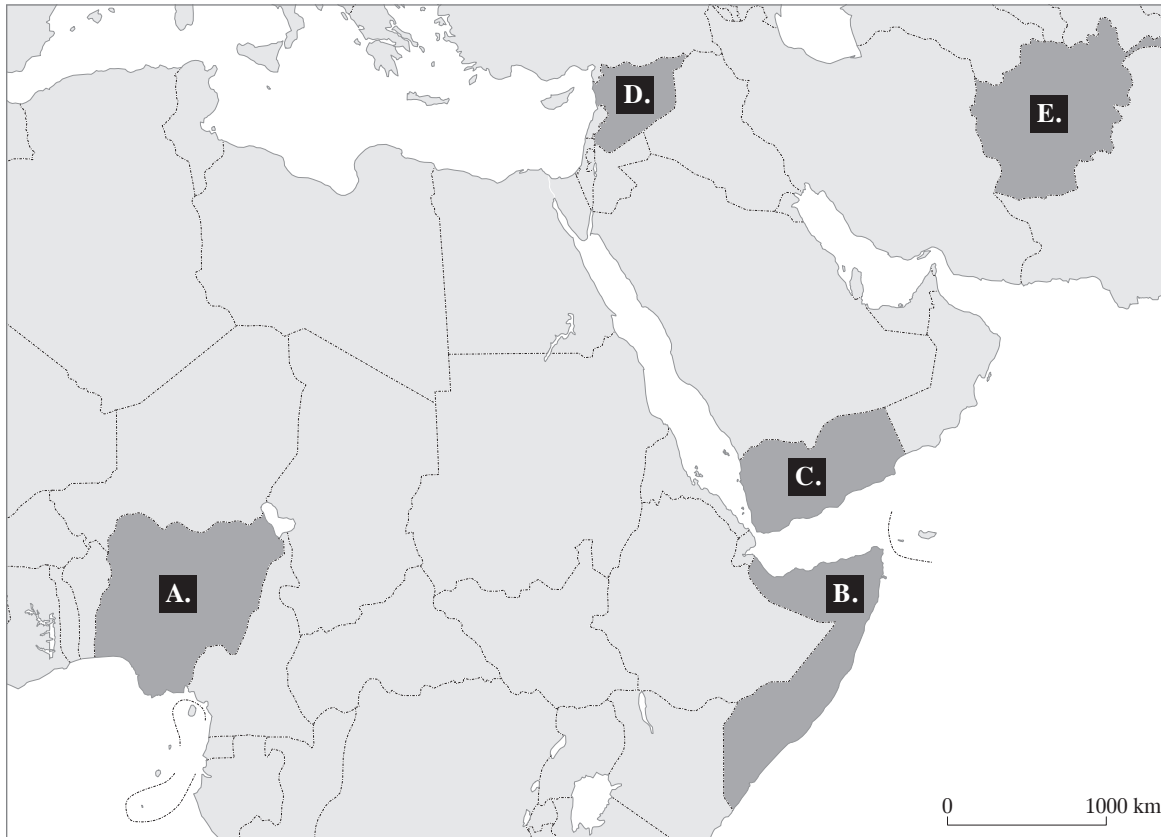
O jednej z organizacji terrorystycznych

Najkrwawszym zamachem w ostatnich latach, którego autorstwo przypisuje się właśnie tej organizacji, był przeprowadzony w 2015 r. atak na kampus uniwersytecki w Garissie, w którym zginęło ponad 150 osób. Jak twierdzili ekstremiści, atak był odwetem za wysłanie w tym samym roku przez Kenię wojsk do ich kraju.

Wojska kenijskie początkowo weszły do południowej części kraju, by utworzyć strefę buforową mającą zapobiegać przedostawaniu się dżihadystów do Kenii, a obecnie wchodzi w skład sił pokojowych Unii Afrykańskiej tam operujących.

Na podstawie: [https://www.defence24.pl/atak-terrorystow-z-\[...\]na-baze-wojskowa-w-kenii](https://www.defence24.pl/atak-terrorystow-z-[...]na-baze-wojskowa-w-kenii)
[dostęp: 1 lipca 2021 r.].

Mapa

Źródło: Opracowanie własne.

Zadanie 26. (0–2)

26.1. Podaj nazwę organizacji terrorystycznej opisanej w tekście źródłowym.

.....

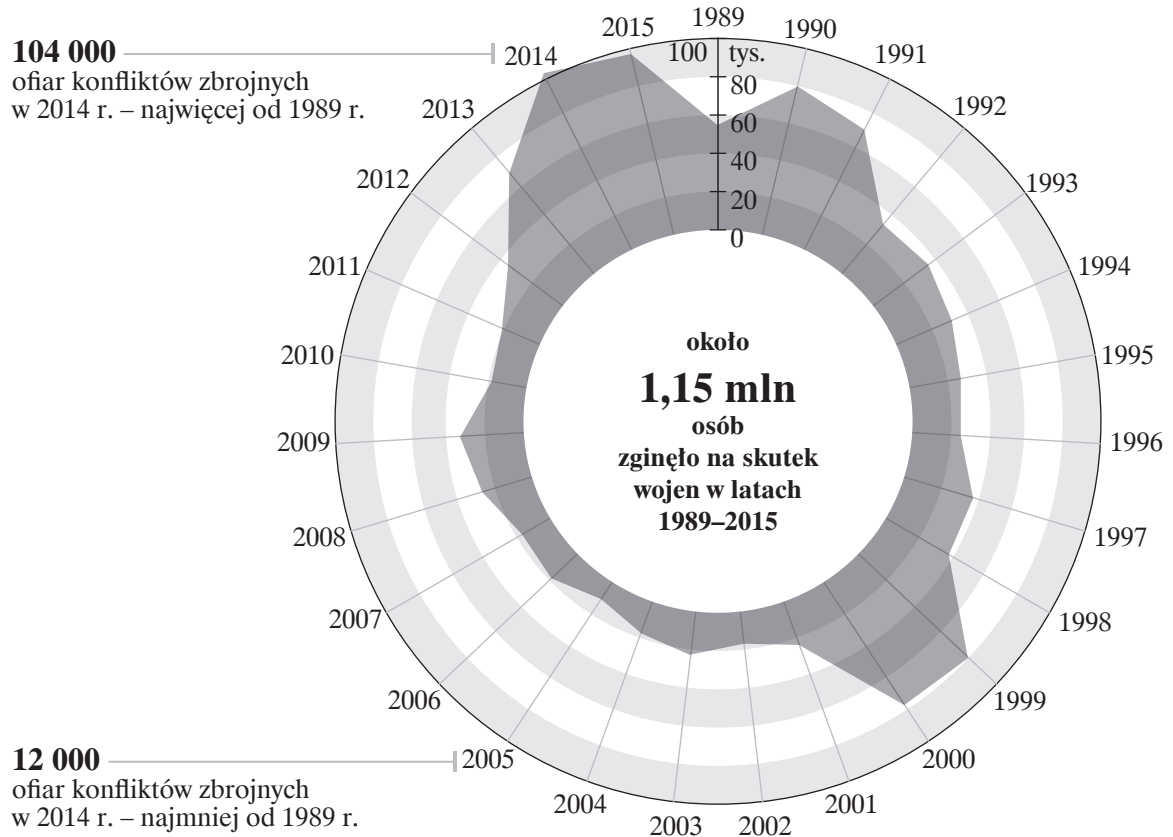
26.2. Podaj nazwę państwa, z którego pochodzi ta organizacja, oraz jego oznaczenie na mapie.

Państwo:

Oznaczenie na mapie:

Materiał źródłowy do zadania 27.

Schemat. Liczba ofiar konfliktów zbrojnych na świecie w latach 1989–2015

Zadanie 27. (0–1)

Wyjaśnij, czy największa roczna liczba ofiar konfliktów zbrojnych zarejestrowana w latach 1989–2015 miała związek z wydarzeniami określanymi mianem „arabskiej wiosny”.

.....

.....

.....

Materiał źródłowy do zadania 28.

Organizacje – laureaci Pokojowej Nagrody Nobla

2013	2017	2020
A.	B.	C.

Zadanie 28. (0–1)

Zaznacz logo organizacji, która w XXI w. otrzymała Pokojową Nagrodę Nobla „za wysiłki w zwalczaniu głodu, za wkład w polepszanie warunków dla pokoju na obszarach dotkniętych konfliktem i za bycie siłą napędową wysiłków mających na celu zapobieganie użycia głodu jako broni w wojnach i konfliktach”.

A.

B.

C.

Materiał źródłowy do zadania 29.

Mapa. Europa w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Zadanie 29. (0–1)

Podaj nazwy państw opisanych w tabeli i numery, którymi oznaczono je na mapie.

Europejskie państwa należące do NATO, UE i Rady Europy				
Przynależność do Rady Europy	Przynależność do UE	Członkostwo w NATO	Nazwa państwa	Numer na mapie
+	+	+		
+	+	–		
+	–	–		

Część II. Wypracowanie (12 punktów)

Zadanie 30. (0–12)

Wybierz jeden z podanych tematów i napisz wypracowanie.

Temat 1.

Scharakteryzuj strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa w XXI w. Uwzględnij nierówności społeczne i nierówności szans życiowych wśród Polaków oraz wpływ ruchliwości społecznej na zmiany, jakie zaszły w tej strukturze.

Temat 2.

Porównaj systemy polityczne państw oparte na współdziałaniu władzy ustawodawczej i wykonawczej występujące w Republice Włoskiej i Konfederacji Szwajcarskiej. Scharakteryzuj sposób wyłaniania tych władz, relacje między nimi oraz ich kompetencje.

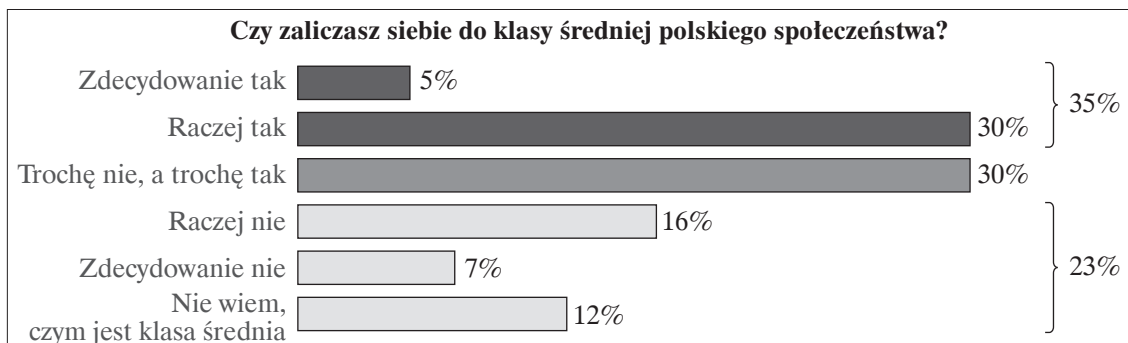
Temat 3.

Odwołując się do właściwych przykładów, scharakteryzuj rolę Prezydenta RP w wypełnianiu funkcji ustrojodawczej, ustawodawczej, kreacyjnej oraz kontrolnej przez polski Sejm i Senat.

Materiały źródłowe do tematu 1.

Uznaje się, że kraje, w których klasa średnia obejmuje większą grupę osób o względnie wysokim poziomie dochodu, rozwijają się szybciej. Argumentów na rzecz takiego twierdzenia jest kilka. Pierwszy z nich wskazuje na fakt, że klasa średnia jest tą kategorią, z której najczęściej rekrutują się przedsiębiorcy – osoby charakteryzujące się inwencją i kreatywnością, posiadające wystarczające zasoby kapitału finansowego, ludzkiego i społecznego, by móc zainwestować w stworzenie nowego biznesu. Drugi argument wskazuje na znaczne możliwości konsumpcyjne klasy średniej oraz jakościową dywersyfikację tejże konsumpcji, co z kolei napędza gospodarkę od strony popytowej. Trzeci z argumentów odnosi się do wartości utożsamianych z klasą średnią, takich jak oszczędność, zaangażowanie w pracę oraz gromadzenie kapitału. Kapitału nie tylko finansowego, lecz również ludzkiego, w postaci wykształcenia i wiedzy specjalistycznej, a więc zasobów koniecznych do powstania i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Źródło: P. Kukołowicz, *Klasa średnia w Polsce. Czy istnieje polski self-made man?*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2019, s. 9.

Źródło: *Klasa średnia w Polsce*, Ogólnopolski panel badawczy Ariadna, Warszawa, czerwiec 2021.

Materiał źródłowy do tematu 3.

WYPRACOWANIE
na temat numer

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of horizontal dotted lines for writing.

Wiedza o społeczeństwie. Poziom rozszerzony
Próbna Matura z OPERONEM

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning most of the page width.

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)

ISBN 978-83-8197-169-0

9 788381 971690